

De rol van opvoedingsgedrag van de ouders en de persoonlijkheid van het kind bij probleemgedrag

Bachelorthesis Universiteit Utrecht, juni 2011

Dominique van Munster, 3339718
Eline Schaper, 3266540
Martien Jeijnsman, 3339416
Odiel de Vletter, 3411753

Begeleider: Ellen Reitz
Subgroep: 5

Abstract

The current study focused on the role of parenting behaviour and the personality of the child on externalising and internalising problem behaviour. To determine these relationships, 574 children from the last year of primary school and the first year of secondary school filled out questionnaires on internalising and externalising problem behaviour, parenting behaviour and the personality of the child. Results for parenting behaviour showed significant effects on externalising problem behaviour but no effects on internalising problem behaviour. Personality appeared to have an effect on both types of problem behaviours, but more relations were found for externalising problem behaviour. In conclusion parenting and personality do have an impact on problem behaviour. Limitations and recommendations for further research will be discussed.

Inleiding

Decennia lang hebben theoretici en onderzoekers zich gebogen over de complexiteit van probleemgedrag bij kinderen. Hierbij is onder andere gekeken naar de invloed van het kind en de invloed van de omgeving waarin het kind opgroeit. Uit veel onderzoeken blijkt dat zowel opvoedingsgedrag van ouders als de persoonlijkheid van het kind samenhangen met probleemgedrag (Prinzie, van der Sluis, de Haan, & Deković, 2010). Daarom staat in huidig onderzoek de volgende onderzoeksvraag centraal: ‘Wat is de rol van opvoedingsgedrag van ouders en de persoonlijkheid van kinderen bij probleemgedrag?’

Probleemgedrag kan onderverdeeld worden in externaliserend en internaliserend probleemgedrag (Achenbach, 1991; Loeber & Burke, 2011). Onder internaliserend probleemgedrag vallen depressie, angst, teruggetrokken gedrag en lichamelijke klachten (Rothbart, 2007). Onder externaliserend probleemgedrag vallen delinquent en agressief gedrag (Zahn-Waxler, Klimes-Dougan, & Slattery, 2000).

Het opvoedingsgedrag van de ouders kan geoperationaliseerd worden als de mate van steun en controle. Onder de term ‘Steun’ vallen een aantal opvoedingsgedragingen, namelijk ‘Responsiviteit’, ‘Warmte’ en ‘Uitleggen’. De term ‘Controle’ bestaat uit twee dimensies, namelijk ‘Gedragscontrole’ en ‘Psychologische controle’ (Reitz, Deković, & Meijer, 2006), met de opvoedingsgedragingen ‘Striktheid’ en ‘Discipline’ vallend onder ‘Gedragscontrole’ en ‘Autonomie stimulatie’ vallend onder ‘Psychologische controle’. Een veelgebruikt en geaccepteerd model, waar de persoonlijkheid van het individu centraal staat, is het *Five Factor Model* (FFM). Hierin wordt een onderscheid gemaakt tussen de mate van ‘Extraversie’ (tegenover introversie), ‘Meegaandheid’ (tegenover wantrouwendheid), ‘Emotionele stabiliteit’ (tegenover neuroticisme), ‘Zorgvuldigheid’ (tegenover laksheid) en ‘Openheid voor ervaringen’ (tegenover geslotenheid) (Ehrler, Evans, & Mcghee, 1999; Barbaranelli, Caprara, Rabasca, & Pastorelli, 2003; Tackett, 2006).

Opvoedingsgedrag en Externaliserend Probleemgedrag

Uit onderzoek is gebleken dat de uitoefening van controle door de ouders samenhangt met externaliserend probleemgedrag bij het kind (Aunola & Nurmi, 2005; Verhoeven, Junger, van Aken, Deković, & van Aken, 2010; Viding, Fontaine, Oliver, & Plomin, 2009). Kinderen laten meer externaliserend probleemgedrag zien als hun ouders veel controle uitoefenen.

De mate van gedragscontrole, die door de ouders wordt uitgeoefend, wordt voor een groot deel bepaald door de disciplinestijl die de ouders hanteren (Cummings, Davies en

Campbell, zoals geciteerd in Pereira et al., 2009). Negatieve disciplinestijlen van de ouders, zoals straffen en slaan, blijken samen te hangen met externaliserend probleemgedrag (Bender et al., 2007; Maikovich, Jaffee, Odgers, & Gallop, 2008; Stormshak, Bierman, McMahon, & Lengua, 2000). Zodra ouders geen gebruik meer maken van deze disciplinestijlen, neemt het externaliserend probleemgedrag bij de kinderen af (Rodriguez & Eden, 2008). Ook blijkt de uitoefening van te weinig psychologische controle door de ouders samen te hangen met het externaliserend probleemgedrag van het kind. Kinderen waarvan de autonomie veelvuldig gestimuleerd wordt, laten meer externaliserend probleemgedrag zien (Boerma, 2009).

Een belangrijke beschermingsfactor voor externaliserend probleemgedrag bij kinderen, is ondersteunende ouders die warm en responsief zijn (Barnett, Shanahan, Deng, Haskett, & Cox, 2010; Buschgens et al., 2010; Harper, 2010; McKee, Colletti, Rakow, Jones, & Forehand, 2008; Meteyer & Perry-Jenkins, 2009; Scaramella, Conger, & Simons, 2000). Zodra de ene ouder minder ondersteunend is dan de andere ouder, neemt de kans op externaliserend probleemgedrag bij het kind toe (Meteyer & Perry-Jenkins, 2009). Ook het uitleggen van de regels blijkt een positieve uitwerking te hebben op kinderen (Kerr, Lopez, Olson, & Sameroff, 2004).

Op basis van het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er een samenhang bestaat tussen externaliserend probleemgedrag en opvoedingsgedrag. De onderzoeksvraag luidt dan ook: ‘Wat is het verband tussen het opvoedingsgedrag van ouders en externaliserend probleemgedrag bij kinderen?’ Er wordt een positief effect verwacht van de variabelen die vallen onder de term ‘Controle’ en een negatief effect van de variabelen die vallen onder de term ‘Steun’ op het externaliserend probleemgedrag van het kind.

Opvoedingsgedrag en Internaliserend Probleemgedrag

Zoals bovengenoemd is menig onderzoek verricht naar het verband tussen opvoedingsgedrag en externaliserend probleemgedrag. Het verband met internaliserend probleemgedrag is daarentegen minder onder de aandacht gebracht (Deković, Buist, & Reitz, 2004). Met betrekking tot controle bestaat er een verband tussen de mate van discipline en internaliserend probleemgedrag. Wanneer ouders een hoog niveau van discipline vertonen, leidt dit tot internaliserend probleemgedrag van het kind (Fox et al., 2009). In het bijzonder speelt straffende discipline een rol in het ontstaan van internaliserend probleemgedrag (Bridges, Fletcher, Walls, Cook, & Madison, 2008). Daarnaast zorgt een laag niveau van aanmoediging ten aanzien van de ontwikkeling van de autonomie van het kind voor angst, wat op zijn beurt

weer kan leiden tot internaliserend probleemgedrag (Lindhout, Markus, Hoogendijk, & Boer, 2009; Bayer, Sanson, & Hemphill, 2006).

Met betrekking tot steun bestaat er een verband tussen de mate van responsiviteit en internaliserend probleemgedrag. Een laag niveau van responsiviteit door de ouder kan leiden tot internaliserend probleemgedrag bij het kind (Fox et al., 2009; Keehn, Milevsky, Schlechter, & Netter, 2007; McLeod, Weisz, & Wood, 2007; Muris, Meesters, & Van den Berg, 2003; Muris, Roelofs, Meesters, Ter Huurne, & Bamelis, 2006; Nishikawa, Sundbom, & Häggglöf, 2010). Ook wijst menig onderzoek op een verband tussen een laag niveau van emotionele warmte en een hoge score op internaliserend probleemgedrag (Muris et al., 2003; Shanahan, McHale, Crouter, & Osgood, 2008; Keehn, Milevsky, Schlechter, & Netter, 2007; Fox et al., 2009; Caron, Weiss, Harris, & Catron, 2006).

Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er een samenhang bestaat tussen opvoedingsgedrag en internaliserend probleemgedrag. De onderzoeksvraag luidt dan ook: ‘Wat is het verband tussen het opvoedingsgedrag van ouders en internaliserend probleemgedrag van kinderen?’ Van de variabelen die vallen onder de term ‘Steun’ wordt verwacht dat ‘Responsiviteit’ en ‘Warmte’ een negatief effect hebben op internaliserend probleemgedrag. Naar de variabele ‘Uitleggen’ zal exploratief gekeken worden. Van de variabelen die vallen onder de term ‘Controle’ wordt verwacht dat ‘Autonomie stimulatie’ een negatief en ‘Discipline’ een positief effect hebben op internaliserend probleemgedrag. Naar de variabele ‘Striktheid’ zal eveneens exploratief gekeken worden.

Persoonlijkheid en Externaliserend Probleemgedrag

Naast het bestuderen van de rol van opvoedingsgedrag zal huidig onderzoek ook kijken naar de rol van persoonlijkheid van het kind bij probleemgedrag. Er is onderzoek gedaan naar de relatie tussen de vijf factoren van persoonlijkheid en externaliserend probleemgedrag (Prinzie et al., 2004). Hierbij wordt gesteld dat persoonlijkheidskenmerken van jonge adolescenten verschillend gerelateerd zijn aan probleemgedrag. Zo wordt er een negatieve relatie gevonden tussen de persoonlijkheidskenmerken ‘Meegaandheid’ en ‘Zorgvuldigheid’ en externaliserend probleemgedrag, wat inhoudt dat een kind dat in hoge mate meegaand en zorgvuldig is een kleinere kans heeft op externaliserend probleemgedrag. Deze resultaten worden ook in vele andere studies gevonden (van Leeuwen, de Fruyt, & Mervielde, 2004; Menieur et al., 2011; van Leeuwen, Mervielde, de Clercq, & de Fruyt, 2007; Mervielde, de Clercq, de Fruyt, & van Leeuwen, 2005; Miller & Lynam, 2001; Miller, Lynam, & Jones, 2008)

welke eveneens een significante negatieve relatie hebben gevonden tussen ‘Meegaandheid’ en ‘Zorgvuldigheid’ en externaliserend probleemgedrag.

Naast ‘Meegaandheid’ en ‘Zorgvuldigheid’ wordt ook ‘Extraversie’ als samenhangend persoonlijkheidskenmerk met externaliserend probleemgedrag gevonden (Krueger, Caspi, Moffitt, Silva, & McGee, 1996; Nigg, et al., 2002; de Pauw, Mervielde, & Van Leeuwen, 2009; Prinzie, Onghena, Hellinckx, Grietens, Ghesquière, & Colpin, 2003; Prinzie, van der Sluis, de Haan, & Deković, 2010), waarbij ‘Extraversie’ een positief effect heeft op externaliserend probleemgedrag. Dit houdt in dat hoe meer extravert een kind is hoe meer externaliserend probleemgedrag het kind laat zien.

Naast de gevonden negatieve relatie tussen ‘Meegaandheid’ en ‘Zorgvuldigheid’ wordt ook in enkele studies een negatieve relatie gevonden met ‘Emotionele stabiliteit’ (Akse, 2006; DeYoung, Peterson, Séguin, & Tremblay, 2008; Heaven, 1996; de Pauw, Mervielde, & van Leeuwen, 2009). Dit houdt in dat hoe meer emotioneel stabiel een kind is hoe minder externaliserend probleemgedrag het laat zien.

Naar aanleiding van de genoemde resultaten is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: ‘Wat is het verband tussen de persoonlijkheid van het kind en externaliserend probleemgedrag?’. Verwacht wordt dat er een negatief effect wordt gevonden van ‘Meegaandheid’ en ‘Zorgvuldigheid’ en een positief effect van ‘Extraversie’ op externaliserend probleemgedrag. Doordat er tot op heden weinig onderzoek verricht is naar de effecten van ‘Emotionele stabiliteit’ en ‘Openheid’ op externaliserend probleemgedrag zal er exploratief naar deze twee persoonlijkheidskenmerken gekeken worden.

Persoonlijkheid en Internaliserend Probleemgedrag

Naast externaliserend probleemgedrag, hebben studies zich ook verdiept in de rol van persoonlijkheid bij internaliserend probleemgedrag. Van de vele onderzoeken maakt een beperkt deel gebruik van het *Five Factor Model* om persoonlijkheid mee aan te duiden. Uit deze onderzoeken blijkt dat een lage score op de factor ‘Emotionele stabiliteit’ een sterke voorspeller is voor internaliserend probleemgedrag (Caspi, 2000; Ehrler, Evans, & McGhee, 1999; Gjone & Stevenson, 1997; Mervielde, Clerq, Fruyt, & van Leeuwen, 2005; Lynam et al., 2005; Muris, Meesters, & Blijlevens, 2007; Pauw, Mervielde, & van Leeuwen, 2009; Mufson, Nomura, & Warner, 2002; Tackett, 2006). Dit betekent dat hoe minder emotioneel stabiel een kind is, des te meer het geneigd zal zijn internaliserend probleemgedrag te vertonen. Naast ‘Emotionele stabiliteit’ is ook ‘Zorgvuldigheid’ gevonden, waarbij een lage score op beide persoonlijkheidskenmerken voorspellend is voor zwaardere internaliserende problematiek,

zoals suïcidale gedachten en gedrag (Caspi, 2000). Dergelijke problematiek is ook gevonden bij een hoge score op 'Openheid' naast een lage score op 'Emotionele stabiliteit' (Fergusson, Beautrais, & Horwood, 2003). Verder blijkt, hoewel minder breed ondersteund, dat de factor 'Extraversie' positief samenhangt met internaliserend probleemgedrag (Klimstra, Akse, Hale, Raaijmakers, & Meeus, 2010; Lonigan, Vasey, Phillips, & Hazen, 2004). Dit houdt in dat hoe minder extravert een kind is, des te meer het geneigd zal zijn om internaliserend probleemgedrag te laten zien.

Naar aanleiding van de genoemde resultaten is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: 'Wat is het verband tussen de persoonlijkheid van het kind en internaliserend probleemgedrag?'. De verwachting is dat er een negatief effect wordt gevonden van de factoren 'Emotionele stabiliteit' en 'Extraversie' op internaliserend probleemgedrag. Verder zal er exploratief gekeken worden of er een negatief effect van 'Zorgvuldigheid' en/ of een positief effect van 'Openheid' wordt gevonden.

Methoden

Steekproef

De steekproef bestaat uit 574 kinderen uit groep acht van basisscholen en uit de brugklas van middelbare scholen binnen Nederland. Van deze 574 kinderen, zijn er 284 jongens en 290 meisjes. De leeftijd varieert van 10 tot en met 14 jaar ($M = 12$; $SD = .77$). Het opleidingsniveau van de kinderen op de middelbare school is hoog: 51.1 % zit op het VWO of Gymnasium, 28.7% zit op de Havo en 20.3% op het VMBO. De meerderheid van deze kinderen, namelijk 79.1%, woont bij de biologische ouders, 9.2% woont bij alleen de moeder of vader, 5% woont met een stiefouder en biologische ouder in huis, 4.7% woont de helft van de tijd bij de moeder en de helft van de tijd bij de vader en 1.6% antwoordt anders.

Procedure

Voor het onderzoek zijn 20 basisscholen en middelbare scholen uit Nederland telefonisch of schriftelijk benaderd. Na instemming van de school, hebben de ouders een brief meegekregen waarmee zij toestemming gaven voor hun kind om deel te nemen aan het onderzoek. Vervolgens is er klassikaal, gedurende 40 á 50 minuten, een vragenlijst bij de kinderen afgenomen onder begeleiding van één of meerdere onderzoekers. Het onderzoek is in twee delen afgenomen.

Instrumenten

Probleemgedrag: Probleemgedrag van het kind wordt gemeten door middel van de *Youth Self-Report (YSR)* (Achenbach, 1991; Verhulst, Ende, & Koot, 1996). De YSR beoogt competenties en een breed spectrum aan probleemgedrag te meten en bestaat uit vijf subschalen: 'Delinquent gedrag' (11 items, 'Ik lieg of bedrieg'), 'Agressief gedrag' (19 items, 'Ik maak veel ruzie'), 'Teruggetrokken gedrag' (7 items, 'Ik weiger om te praten'), 'Lichamelijke klachten' (8 items, 'Ik voel me oververmoeid') en 'Angstig/ depressief' (14 items, 'Ik huil veel'). Per item zijn drie antwoordcategorieën, waarbij 0 = helemaal niet van toepassing, 1 = een beetje of soms van toepassing en 2 = duidelijk of vaak van toepassing. De schaal externaliserend probleemgedrag wordt gevormd door de subschalen 'Delinquent gedrag' en 'Agressief gedrag' en de schaal internaliserend probleemgedrag door de subschalen 'Teruggetrokken gedrag', 'Lichamelijke klachten' en 'Angstig/depressief'. Een hoge score op deze schalen betekent een hoge mate van probleemgedrag. In huidig onderzoek wordt er gekeken naar externaliserend ($\alpha = .81$) en internaliserend probleemgedrag ($\alpha = .89$).

Persoonlijkheid: De persoonlijkheid van het kind wordt gemeten door middel van de *Quick Big Five Personality Questionnaire (QBF)* (Vermulst & Gerris, 2005). De QBF beoogt de persoonskenmerken van een kind te meten. De vragenlijst bestaat uit 30 items, onderverdeeld in vijf schalen: 'Extraversie' (6 items, 'Terughoudend', $\alpha = .77$), 'Vriendelijkheid' (6 items, 'Prettig', $\alpha = .84$), 'Zorgvuldigheid' (6 items, 'Slordig', $\alpha = .78$), 'Emotionele stabiliteit' (6 items, 'Prikkelbaar', $\alpha = .70$) en 'Openheid ideeën' (6 items, 'Fantasierijk', $\alpha = .73$). De antwoordmogelijkheden per item zijn 1 = Klopt helemaal niet, 2 = Klopt een beetje, 3 = Klopt redelijk goed en 4 = Klopt helemaal. Een hoge score op deze schalen betekent dat een kind deze persoonlijkheidskenmerken in een hoge mate laat zien.

Opvoedingsgedrag: Opvoedingsgedrag wordt gemeten door middel van de *Parental Behavior Questionnaire (PBQ)* (Wissink, Deković, & Meijer, 2006). De PBQ is een vragenlijst die de verschillende aspecten van ouderlijke opvoeding beoogt te meten apart voor de vader en de moeder. In huidig onderzoek wordt echter gekeken naar de score van beide ouders tezamen. De vragenlijst bevat 30 items, onderverdeeld in zes schalen: 'Striktheid' (5 items, 'Hoe vaak is je vader/moeder streng?', $\alpha = .65$), 'Uitleggen' (5 items, 'Hoe vaak legt je vader/moeder je uit waarom je iets niet mag, als je iets niet mag?', $\alpha = .69$), 'Warmte' (5 items, 'Hoe vaak geeft je vader/moeder je een complimentje?', $\alpha = .72$), 'Responsiviteit' (5 items, 'Hoe vaak geeft je vader/moeder je het gevoel dat je met alles bij hem terecht kan?', $\alpha = .83$), 'Autonomie' (5 items, 'Hoe vaak vindt je vader/moeder dat je iets wel zelf kan?', $\alpha = .54$) en 'Discipline' (6

items, 'Hoe vaak geeft je vader/moeder je een strenge straf?', $\alpha = .76$). De antwoordmogelijkheden zijn 1 = nooit, 2 = weinig, 3 = soms, 4 = vaak en 5 = altijd. Een hoge score op deze schalen betekent dat ouders, beoordeeld door de kinderen, deze gedragingen in een hoge mate laten zien. In huidig onderzoek vallen de variabelen 'Striktheid', 'Autonomie stimulatie' en 'Discipline' onder de term controle en de variabelen 'Responsiviteit', 'Warmte' en 'Uitleggen' onder de term steun.

Resultaten

In Tabel 1 worden de gemiddelden, standaard deviaties en de Pearson's correlaties gerapporteerd tussen opvoedingsgedrag en persoonlijkheid aan de ene kant en externaliserend en internaliserend probleemgedrag aan de andere kant. Voor opvoedingsgedrag, blijken zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag positief samen te hangen met 'Discipline' en 'Striktheid' en negatief met 'Responsiviteit'. Dit betekent dat hoe meer discipline de ouders uitoefenen en hoe meer strikt ze zijn, hoe meer probleemgedrag het kind laat zien. Daarnaast blijkt dat wanneer ouders meer responsief zijn, het kind minder probleemgedrag laat zien. Voor wat betreft persoonlijkheid blijken externaliserend en internaliserend probleemgedrag negatief samen te hangen met 'Emotionele stabiliteit'. Dit houdt in dat hoe minder emotioneel stabiel een kind is, des te meer probleemgedrag het kind laat zien. Daarnaast bestaat er een negatieve samenhang van externaliserend probleemgedrag met 'Meegaandheid' en 'Zorgvuldigheid' en hangt internaliserend probleemgedrag negatief samen met 'Extraversie'. Dit betekent dat kinderen die in hoge mate meegaand en zorgvuldig zijn, minder externaliserend probleemgedrag laten zien en dat kinderen die in hoge mate extravert zijn, minder internaliserend probleemgedrag laten zien.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken en Correlaties

		<i>M</i>	<i>SD</i>	Externaliserend probleemgedrag	Internaliserend probleemgedrag
				<i>Pearson's r</i>	<i>Pearson's r</i>
Opvoedingsgedrag	Autonomie stimulatie	17.38	2.55	.06	.06
	Discipline	9.86	3.33	.23**	.19**
	Responsiviteit	19.84	3.58	-.11*	-.10*
	Striktheid	13.68	3.15	.20**	.15**
	Uitleggen	18.92	3.28	-.08	-.07
	Warmte	18.89	3.57	-.08	-.07
Persoonlijkheid	Emotionele stabiliteit	18.94	2.96	-.38**	-.52**
	Extraversie	19.31	3.16	-.01	-.34**
	Openheid	16.47	3.32	.06	.07
	Meegaandheid	19.03	2.88	-.20**	.01
	Zorgvuldigheid	14.92	3.43	-.22**	.02

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Opvoedingsgedrag en Externaliserend Probleemgedrag

Om te toetsen of er een significant effect bestaat van opvoedingsgedrag van ouders op externaliserend probleemgedrag van kinderen, is een multi-pele regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij is externaliserend probleemgedrag de afhankelijke variabele en zijn 'Autonomie stimulatie', 'Discipline', 'Responsiviteit', 'Striktheid' en 'Uitleggen' de onafhankelijke variabelen. De resultaten staan vermeld in Tabel 2.

Uit de analyse blijkt, in overeenstemming met de verwachting, dat er een positief effect is van 'Autonomie stimulatie' op externaliserend probleemgedrag. Dit betekent dat hoe meer de autonomie van het kind door de ouders wordt gestimuleerd, hoe meer externaliserend probleemgedrag het kind laat zien. Daarnaast blijkt, in overeenstemming met de verwachting, dat er een positief effect is van 'Discipline' op externaliserend probleemgedrag. Hoe meer

discipline de ouders uitoefenen op hun kind, hoe meer externaliserend probleemgedrag het kind laat zien. Tot slot blijkt, in overeenstemming met de verwachting, dat er een negatief effect is van ‘Uitleggen’ op het externaliserend probleemgedrag. Hoe meer ouders uitleggen aan hun kind, hoe minder externaliserend probleemgedrag het kind laat zien. De variabelen ‘Warmte’, ‘Responsiviteit’ en ‘Striktheid’ blijken geen significant effect te hebben op het externaliserend probleemgedrag van het kind, hoewel ‘Responsiviteit’ en ‘Striktheid’ wel een significante correlatie vertonen met het externaliserend probleemgedrag van het kind. Van de totale variantie binnen externaliserend probleemgedrag, wordt 8% door de onafhankelijke variabelen verklaard.

Tabel 2

Multipele Regressie van Opvoedingsgedrag op Probleemgedrag (N = 574)

Opvoedgedrag	Externaliserend probleemgedrag		Internaliserend probleemgedrag	
	β	R^2	β	R^2
Autonomie stimulatie	.12*	.08**	.10	.05**
Discipline	.18**		.11	
Warmte	-.00		.02	
Uitleggen	-.16**		-.08	
Striktheid	.06		.08	
Responsiviteit	-.02		-.07	

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Opvoedingsgedrag en Internaliserend Probleemgedrag

Om te toetsen of er een significant effect bestaat van opvoedingsgedrag van ouders op internaliserend probleemgedrag van kinderen, is wederom een multipele regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij is internaliserend probleemgedrag de afhankelijke variabele en zijn ‘Striktheid’, ‘Discipline’, ‘Warmte’, ‘Responsiviteit’, ‘Autonomie stimulatie’ en ‘Uitleggen’ de onafhankelijke variabelen. De resultaten staan vermeld in Tabel 2.

Tegen de verwachtingen in, en in tegenstelling tot bovenstaande resultaten met betrekking tot externaliserend probleemgedrag, bestaat er geen significant effect van opvoedingsgedrag van ouders op internaliserend probleemgedrag van kinderen. Wanneer er

gekeken wordt naar de correlaties, tonen deze wel verbanden tussen opvoedingsgedrag en internaliserend probleemgedrag. Hoewel de afzonderlijke opvoedingsgedragingen niet significant zijn, verklaren ze gezamenlijk 5% van de totale variantie binnen internaliserend probleemgedrag.

Persoonlijkheid en Externaliserend Probleemgedrag

Om te toetsen of er een significant effect is van persoonlijkheid op externaliserend probleemgedrag van kinderen is ook hier een multi-pele regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij is externaliserend probleemgedrag de afhankelijke variabele en zijn 'Emotionele stabiliteit', 'Extraversie', 'Openheid', 'Meegaandheid' en 'Zorgvuldigheid' de onafhankelijke variabelen. De resultaten staan vermeld in Tabel 3.

In overeenstemming met de verwachtingen en de correlaties blijkt uit de analyse een negatief effect van 'Meegaandheid' en 'Zorgvuldigheid', wat inhoudt dat hoe meer meegaand en zorgvuldig een kind is, des te minder externaliserend probleemgedrag het kind laat zien. Ook blijkt, in overeenstemming met de verwachtingen, een positief effect van 'Extraversie' op externaliserend probleemgedrag, hoewel de correlatie niet significant was. Dit betekent dat hoe meer extravert een kind is, des te meer externaliserend probleemgedrag het laat zien. Tegen de verwachtingen in, maar in overeenstemming met de correlaties, blijkt uit de analyse een negatief effect van 'Emotionele stabiliteit'. Dit betekent dat hoe meer emotioneel stabiel een kind is, des te minder externaliserend probleemgedrag het laat zien. Ook is, tegen de verwachting en correlatie in, een positief effect gevonden van 'Openheid' op externaliserend probleemgedrag, wat inhoudt dat hoe meer open een kind is, des te meer externaliserend probleemgedrag het laat zien. Van de totale variantie binnen externaliserend probleemgedrag wordt 24% verklaard door de onafhankelijke variabelen.

Persoonlijkheid en Internaliserend Probleemgedrag

Om te toetsen of er een significant effect bestaat van persoonlijkheid op internaliserend probleemgedrag van kinderen is ook hier een multi-pele regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij is internaliserend probleemgedrag de afhankelijke variabele en zijn 'Emotionele stabiliteit', 'Extraversie', 'Openheid', 'Meegaandheid' en 'Zorgvuldigheid' de onafhankelijke variabelen. De resultaten staan vermeld in Tabel 3.

In overeenkomst met de verwachting en correlaties blijkt er een negatief effect te zijn van 'Emotionele stabiliteit' en 'Extraversie'. Dit betekent dat hoe minder emotioneel stabiel of extravert een kind is, des te meer internaliserend probleemgedrag het zal laten zien. Voor

‘Openheid’, ‘Meegaandheid’ en ‘Zorgvuldigheid’ blijken volgens verwachting geen effecten te bestaan. Van de totale variantie binnen internaliserend probleemgedrag wordt 31% verklaard door de onafhankelijke variabelen.

In vergelijking met externaliserend probleemgedrag kan geconcludeerd worden dat een hoge score op de factor ‘Extraversie’ samenhangt met externaliserend probleemgedrag en een lage score op deze factor samenhangt met internaliserend probleemgedrag. Dit in tegenstelling tot de factor ‘Emotionele stabiliteit’ waarbij een lage score samenhangt met zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag.

Tabel 3

Multipele Regressie van Persoonlijkheid op Probleemgedrag (N = 574)

Persoonlijkheid	Externaliserend probleemgedrag		Internaliserend probleemgedrag	
	β	R^2	β	R^2
Emotionele stabiliteit	-.41**	.24**	-.46**	.31**
Extraversie	.14**		-.20**	
Openheid	.12**		.05	
Meegaandheid	-.19**		.06	
Zorgvuldigheid	-.15**		-.04	

Noot. ** $p < .01$.

Discussie

In het huidige onderzoek staat de rol van opvoedingsgedrag van de ouders en de rol van persoonlijkheid van het kind bij probleemgedrag centraal. Hierbij zijn de effecten van opvoedingsgedrag en persoonlijkheid op internaliserend en externaliserend probleemgedrag nader bekeken.

In overeenstemming met de verwachting, is er sprake van een positief effect van ‘Discipline’ op externaliserend probleemgedrag. Eerder onderzoek vond alleen een positief effect van negatieve disciplinestijlen op externaliserend probleemgedrag van het kind (Bender et al., 2007; Maikovich, Jaffee, Odgers, & Gallop, 2008; Stormshak, Bierman, McMahon, & Lengua, 2000). In huidig onderzoek blijken ook de positievere disciplinestijlen, zoals naar de kamer sturen, een positief effect te hebben op externaliserend probleemgedrag. Ook is er, in

overeenstemming met de verwachting, sprake van een positief effect van ‘Autonomie stimulatie’ op externaliserend probleemgedrag. Zoals ook uit eerder onderzoek naar voren is gekomen (Boerma, 2009), blijken kinderen waarvan de autonomie veelvuldig gestimuleerd wordt, meer externaliserend probleemgedrag te vertonen. Toch moet dit resultaat met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, omdat de betrouwbaarheid van de schaal onvoldoende is. Daarnaast blijkt er, in overeenkomst met de verwachting, een negatief effect van ‘Uitleggen’ op externaliserend probleemgedrag. Het uitleggen van de regels leidt tot een afname van externaliserend probleemgedrag bij het kind, zoals ook in eerder onderzoek is aangetoond (Kerr, Lopez, Olson, & Sameroff, 2004).

Tegenstrijdig met de verwachting, blijkt er geen negatief effect te zijn van ‘Responsiviteit’ en ‘Warmte’ op externaliserend probleemgedrag. Eerder onderzoek laat zien dat ouders die warm en responsief zijn als beschermingsfactor dienen voor externaliserend probleemgedrag bij kinderen (Barnett, Shanahan, Deng, Haskett, & Cox, 2010; Buschgens et al., 2010; Harper, 2010; McKee, Colletti, Rakow, Jones, & Forehand, 2008; Meteyer & Perry-Jenkins, 2009; Scaramella, Conger, & Simons, 2000). Een mogelijke verklaring voor deze tegenstrijdigheid is de invloed van leeftijdsgenootjes op externaliserend probleemgedrag (van Lier & Koot, 2010). De negatieve invloed van leeftijdsgenootjes kan zodanig zijn, dat warm en responsief opvoedingsgedrag niet meer als beschermingsfactor dient. Ook blijkt er, tegen de verwachting in, geen positief effect te bestaan van ‘Striktheid’ op externaliserend probleemgedrag. Dit resultaat wordt ook door een andere studie gevonden (Slagter, 2009). Een mogelijke verklaring voor het niet gevonden effect, kan gevonden worden in het feit dat kinderen begrijpen dat er regels zijn en dat deze nageleefd moeten worden. Doordat kinderen dit begrijpen, zullen ze misschien eerder geneigd zijn de striktheid van hun ouders te accepteren, in plaats van er tegen in te gaan door middel van het vertonen van externaliserend probleemgedrag.

Tegen de verwachtingen in, is uit de analyse naar voren gekomen dat er geen effect bestaat van opvoedingsgedrag van ouders op internaliserend probleemgedrag van kinderen. ‘Discipline’ blijkt geen positief effect te hebben op internaliserend probleemgedrag. Een mogelijke verklaring kan gevonden worden in het feit dat de term ‘Discipline’ vele aspecten kent. Zo bevestigt het ene onderzoek alleen een verband met verbale discipline (Bridges, Fletcher, Walls, Cook & Madison, 2008), terwijl ander onderzoek dit verband alleen bevestigt met gedragscontrole (Caron, Weiss, Harris & Catron, 2006). Hieruit blijkt dat binnen de term ‘Discipline’ effecten bestaan van verschillende aspecten op internaliserend probleemgedrag,

maar dat de overkoepelende term ‘Discipline’ geen effect heeft op internaliserend probleemgedrag.

Ook ‘Autonomie stimulatie’ blijkt geen negatief effect te hebben op internaliserend probleemgedrag. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat eerdere studies alleen een indirect verband vonden tussen de stimulatie van de autonomie en internaliserend probleemgedrag (Lindhout, Markus, Hoogendijk, & Boer, 2009; Bayer, Sanson, & Hemphill, 2006). Een lage mate van autonomie stimulatie leidt tot angst, die op zijn beurt kan leiden tot internaliserend probleemgedrag.

Overeenkomstig met externaliserend probleemgedrag, is er geen negatief effect gevonden van ‘Responsiviteit’ en ‘Warmte’ op internaliserend probleemgedrag. Zo geldt eveneens voor internaliserend probleemgedrag dat de negatieve invloed van leeftijdsgenoten op het kind zodanig kan zijn, dat warm en responsief opvoedingsgedrag van ouders niet meer als beschermingsfactor dient (van Lier & Koot, 2010).

Tenslotte is exploratief gekeken naar het effect van ‘Striktheid’ en ‘Uitleggen’ op internaliserend probleemgedrag. Beiden variabelen blijken geen effect te hebben op het internaliserend probleemgedrag van het kind. Echter, eerder onderzoek vond een positief effect van ‘Striktheid’ op internaliserend probleemgedrag (Reitz, Deković, & Meijer, 2006). Belangrijk is daarom om het effect van ‘Striktheid’ verder te onderzoeken.

Wat betreft het effect van persoonlijkheid op probleemgedrag blijkt er, in overeenstemming met de verwachtingen, sprake te zijn van een negatief effect van ‘Meegaandheid’ en ‘Zorgvuldigheid’ op externaliserend probleemgedrag. Ook in eerder onderzoek is dit naar voren gekomen (van Leeuwen, de Fruyt, & Mervielde, 2004; Menieur et al., 2011; van Leeuwen, Mervielde, de Clercq, & de Fruyt, 2007; Mervielde, de Clercq, de Fruyt, & van Leeuwen, 2005; Miller & Lynam, 2001; Miller, Lynam, & Jones, 2008; Prinzie et al., 2004). Dit houdt in dat hoe meer meegaand en zorgvuldig een kind is hoe minder externaliserend probleemgedrag het laat zien. Ook bleek in overeenstemming met de verwachtingen een positief effect van ‘Extraversie’ op externaliserend probleemgedrag. Ook dit is uit eerder onderzoek naar voren gekomen (Nigg, et al., 2002; de Pauw, Mervielde, & Van Leeuwen, 2009; Prinzie, van der Sluis, de Haan, & Deković, 2010), waarbij een hoge mate van extraversie een hoge mate van externaliserend probleemgedrag kan voorspellen.

Na exploratief te hebben gekeken naar ‘Emotionele Stabiliteit’ en ‘Openheid’, blijkt er een negatief effect te bestaan van ‘Emotionele stabiliteit’ op externaliserend probleemgedrag. Dit resultaat werd ook in eerdere onderzoeken gevonden (Akse, 2006; DeYoung, Peterson, Séguin, & Tremblay, 2008; Heaven, 1996; de Pauw, Mervielde, & van Leeuwen, 2009). Naast

het negatieve effect van 'Emotionele stabiliteit' is er ook een positief effect van 'Openheid' op externaliserend probleemgedrag gevonden. Hierover is echter nog geen eerdere literatuur gevonden.

In overeenkomst met de verwachting vanuit de eerder genoemde literatuur betreffende persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag, blijkt er een significant negatief effect te bestaan van 'Emotionele stabiliteit' (Caspi, 2000; Ehrler, Evans, & Mcghee, 1999; Gjone & Stevenson, 1997; Mervielde, Clerq, Fruyt, & van Leeuwen, 2005; Lynam et al., 2005; Muris, Meesters, & Blijlevens, 2007; Pauw, Mervielde, & van Leeuwen, 2009; Mufson, Nomura, & Warner, 2002; Tacket, 2006). Hieruit kan geconcludeerd worden dat kinderen die een lage emotionele stabiliteit hebben, in hogere mate internaliserend probleemgedrag vertonen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat kinderen met een laag niveau van emotionele stabiliteit moeite hebben om sturing te geven aan alle uitdagingen en keuzes die het leven hen brengt. Emotioneel instabiel zijn betekent namelijk ook het niet goed in staat zijn om de eigen emoties te reguleren waardoor zij vooral primair op dingen zullen reageren. Dit kan zo het risico vormen voor allerlei vormen van probleemgedrag, zowel internaliserend als externaliserend.

Verder bestaat er een negatief effect van 'Extraversie' op internaliserend probleemgedrag, eveneens door de literatuur ondersteund (Klimstra, Akse, Hale, Raaijmakers, & Meeus, 2010; Lonigan, Vasey, Phillips, & Hazen, 2004). Hieruit kan geconcludeerd worden dat kinderen die in hoge mate introvert zijn, een verhoogd risico hebben op internaliserend probleemgedrag. Doordat kinderen vanuit zichzelf al meer naar binnen gekeerd zijn, zullen zij dit vermoedelijk ook doen wanneer zij tegen problemen aanlopen en deze dus zelf oplossen. Problemen waar ze vervolgens niet uitkomen, kunnen dan bijvoorbeeld gevoelens van hopeloosheid of vermijdingsgedrag tot gevolg hebben welke depressie en angst in de hand werken.

Na exploratief te hebben onderzocht blijkt er geen negatief effect te bestaan van 'Zorgvuldigheid', en geen positief effect van 'Openheid' op internaliserend probleemgedrag. Mogelijk komen dergelijke resultaten wel naar voren in een bredere populatie of bij een steekproef waarbij de respondenten kampen met ernstige problemen zoals in studies wordt gesuggereerd (Caspi, 2000; Fergusson, Beautrais, & Horwood, 2003). Volgens verwachting is er geen effect gevonden van 'Meegaandheid'.

Beperkingen en Aanbevelingen

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste bestaat de steekproef uit kinderen van groep acht en de brugklas in Nederland, waardoor de resultaten niet

gegeneraliseerd kunnen worden naar kinderen uit andere leeftijdsgroepen. Daarnaast is de steekproef select gekozen, waardoor de resultaten niet representatief zijn voor de Nederlandse bevolking. Ten tweede is bij de afname van de vragenlijst gebleken dat er onduidelijkheid bestaat onder de respondenten wat betreft de formulering van een aantal items in de vragenlijst. Een mogelijk gevolg hiervan is dat de vragenlijst niet gemeten heeft wat het zou moeten meten. Dit is van negatieve invloed op de interne validiteit. Als laatste beperking kan genoemd worden dat de vragenlijsten afgenomen zijn bij de kinderen zelf. Dit geeft alleen inzicht in hoe kinderen over zichzelf en hun opvoeding denken en is daarmee te eenzijdig. Wanneer ook ouders en leerkrachten vragenlijsten zouden hebben ingevuld zou dit een vollediger beeld geven. Ondanks deze beperking, heeft afname van vragen bij kinderen ook een positief kenmerk. Doordat internaliserend probleemgedrag veelal niet wordt opgemerkt door de omgeving, kunnen vragenlijsten onder de kinderen de eventuele problematiek beter aan het licht brengen. Een ander sterk punt van het huidige onderzoek is dat het zich heeft gericht op zowel aangeboren factoren (persoonlijkheid) als op omgevingsfactoren (opvoeding). Een kind wordt in zijn ontwikkeling door beide factoren beïnvloed en het is daarom ook van belang beiden invloeden te onderzoeken. Tenslotte is als sterk punt te noemen dat er gebruik gemaakt is van een grote steekproef, wat de uitspraken van huidig onderzoek betrouwbaar maakt.

Aanbevelingen voor soortgelijk toekomstig onderzoek kunnen gegeven worden richting de afnameprocedure. Inzicht van het kind is belangrijk geweest in huidig onderzoek, maar ook inzicht van de ouders en leerkrachten kan belangrijke informatie geven over bepaalde onderwerpen. Vervolgonderzoek zou zich, naast het kind, kunnen richten op zowel de ouders als de leerkracht. Hierdoor kunnen de resultaten tegenover elkaar gezet worden om zo een volledig mogelijk beeld te krijgen. Daarnaast is de vragenlijst op sommige punten lastig gebleken voor kinderen uit groep zeven en acht, en zou deze passender gemaakt kunnen worden voor deze leeftijdsgroep. Tot slot dient toekomstig onderzoek zich te verdiepen in de onverwachte resultaten die gevonden zijn in huidig onderzoek, zodat hier meer duidelijkheid over komt.

Het belang van het huidige onderzoek is dat het zich, in tegenstelling tot eerder onderzoek, volledig richt op de perceptie van het kind en niet zozeer op die van de ouders. Verder geeft het een specifiek beeld van probleemgedrag van kinderen uit groep acht en de brugklas. Deze informatie kan door scholen gebruikt worden, om zo risicokinderen op te sporen en deze te begeleiden, zodat ergere problematiek voorkomen kan worden.

De belangrijkste conclusie die uit huidig onderzoek getrokken kan worden is dat verschillende aspecten van opvoedingsgedrag van de ouders en verschillende factoren van

persoonlijkheid van het kind in meer en mindere mate een rol spelen in de uiting van internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Huidig onderzoek levert zo een bijdrage aan de ontwikkeling van een bredere kijk op de complexiteit van probleemgedrag.

Samenvatting

De huidige studie heeft zich gericht op de rol van opvoedingsgedrag van ouders en de persoonlijkheid van het kind op externaliserend en internaliserend probleemgedrag. Om deze relaties te bepalen hebben 574 kinderen uit groep acht en de brugklas vragenlijsten ingevuld met betrekking tot probleemgedrag, opvoedingsgedrag en de persoonlijkheid van het kind. Uit de resultaten komt naar voren dat opvoedingsgedrag een significant effect heeft op externaliserend probleemgedrag, maar niet op internaliserend probleemgedrag. Persoonlijkheid bleek op zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag een effect te hebben, maar vertoont meer relaties met externaliserend probleemgedrag. Concluderend kan worden gesteld dat zowel opvoedinggedrag als persoonlijkheid wel degelijk een rol spelen bij probleemgedrag.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Akse, J., Hale, W. W., Engels, R. C. M. E., Raaijmakers, Q. A. W., Asendorpf, J. B., & Meeus, W. H. J. (2006). Longitudinal relations between big five personality characteristics and problem behaviors in adolescence. In J. Akse (Ed.), *The development of personality and problem behaviour in adolescence* (pp. 98-124). Verkregen op 10 juni, 2011 van <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2006-1127-200757/c5.pdf>
- Akse, J., Hale, W. W., Engels, R. C. M. E., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2005). Verandering van persoonlijkheid en angst gedurende de adolescentie. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie*, *60*, 174-186. doi:10.1007/BF03062354
- Akse, J., Hale, W. W., Engels, R. C. M. E., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2007). Stability and change in personality type membership and anxiety in adolescence. *Journal of Adolescence*, *30*, 813-834. doi:10.1016/j.adolescence.2006.09.007
- Aunola, K., & Nurmi, J. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, *76*, 1144-1159. doi:0009-3920/2005/7606-0002
- Barbaranelli, C., Caprara, G. V., Rabasca, A., & Pastorelli, C. (2003). A questionnaire for measuring the big five in late childhood. *Personality and Individual Differences*, *34*, 645-664. doi:10.1016/S0191-8869(02)00051-X
- Barnett, M. A., Shanahan, L., Deng, M., Haskett, M. E., & Cox, M. J. (2010). Independent and interactive contributions of parenting behaviors and beliefs in the prediction of early childhood behavior problems. *Parenting: Science and Practice*, *10*, 43-59. doi:10.1080/15295190903014604
- Bayer, J. K., Sanson, A. V., & Hemphill, S. A. (2006). Parent influences on early childhood internalizing difficulties. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *27*, 542-559. doi:10.1016/j.appdev.2006.08.002
- Bender, H. L., Allen, J. P., Boykin McElhaney, K., Antonishak, J., Moore, C. M., O'Beirne Kelly, H., & Davis, S. M. (2007). Use of harsh physical discipline and developmental outcomes in adolescence. *Development and Psychopathology*, *19*, 227-242. doi:10.10170S0954579407070125
- Boerma, R. (2009). Het effect van opvoedingsgedragingen op externaliserend probleemgedrag bij adolescenten en het effect van dit probleemgedrag op opvoedingsgedrag. Verkregen op 10 juni 2011 van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2009-0804-075935/UUindex.html>

- Bridges, T., Fletcher, A., Walls, J., Cook, E., & Madison, K. (2008). Parenting style as a moderator of associations between maternal disciplinary strategies and child well being. *Journal of Family Issues*, *29*, 1724-1744. doi:10.1177/0192513X08322933
- Buschgens, C. J. M., Aken, M. A. G., Swinkels, S. H. N. van, Ormel, J., Verhulst, F. C., & Buitelaar, J. K. (2010). Externalizing behaviors in preadolescents: Familial risk to externalizing behaviors and perceived parenting styles. *European Child and Adolescent Psychiatry*, *19*, 567-575. doi:10.1007/s00787-009-0086-8
- Caspi, A. (2000). The child is the father of the man: Personality continuities from childhood to adulthood. *Personality and Social Psychology*, *78*, 158-172. doi:10.1037//0022-3514.78.1.158
- Caron, A., Weiss, B., Harris, V., & Catron, T. (2006). Parenting behavior dimensions and child psychopathology: Specificity, task dependency, and interactive relations. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *35*, 34-45. doi:10.1207/s15374424jccp3501_4
- Compas, B., McKee, L., Forehand, R., Rakow, A., Reeslund, K., Roland, E., & Hardcastle, E. (2008). Parenting specificity: An examination of the relation between three parenting behaviors and child problem behaviors in the context of a history of caregiver depression. *Behavior Modification*, *32*, 638-658. doi:10.1177/0145445508316550
- Deković, M., Buist, K. L., & Reitz, E. (2004). Stability and changes in problem behavior during adolescence: Latent growth analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, *33*, 1-12. doi:0047-2891/04/0200-0001/0
- DeYoung, C. G., Peterson, J. B., Séguin, J. R., & Tremblay, R. E. (2008). Externalizing behavior and the higher order factors of the Big Five. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *117*, 947-953. doi:10.1037/a0013742
- Ehrler, D. J., Evans, G. J., & Mcghee, R. L. (1999). Extending big-five theory into childhood: A preliminary investigation into the relationship between big-five personality traits and behavior problems in children. *Psychology in the School*, *36*, 451-458. doi:0033-3085/99/060451-08
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M., Murphy, B. C., Losoya, S. H., & Guthrie, I. K. (2001). The relations of regulation emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development*, *72*, 1112-1134. doi:0009-3920/2001/7204-0011
- Fanous, A., Gardner, C. O., Prescott, C. A., Canro, R., & Kendler, K. S. (2002). Neuroticism, major depression and gender: A population-based twin study. *Psychological Medicine*,

- 32, 719-728. doi:10.1017/S003329170200541X
- Fergusson, D. M., Beautrais, A. L., & Horwood, L. J. (2003). Vulnerability and resiliency to suicidal behaviors in young people. *Psychological Medicine, 33*, 61-73.
doi:10.1017/S0033291702006748
- Fox, N. A., Rankin Williams, L., Degnan, K. A., Perez-Edgar, K. E., Henderson, H. A., Rubin, K. H., Pine, D. S., & Steinberg, L. (2009). Impact of behavioral inhibition and parenting style on internalizing and externalizing problems from early childhood through adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 1063-1075.
doi:10.1007/s10802-009-9331-3
- Gjone, H., & Stevenson, J. (1997). The association between internalizing and externalizing behavior in childhood and early adolescence: Genetic or environmental common influences? *Journal of Abnormal Child Psychology, 25*, 277-286.
doi:10.1023/A:1025708318528
- Harper, S. E. (2010). Exploring the role of Filipino fathers: Paternal behaviors and child outcomes. *Journal of Family Issues, 31*, 66-89. doi:10.1177/0192513X09342858
- Heaven, P. C. L. (1996). Personality and self-reported delinquency: Analysis of the 'Big Five' personality dimensions. *Personality and Individual Differences, 20*, 47-54.
doi:10.1016/j.paid.2008.02.017
- Keehn, D., Milevsky, A., Schlechter, M., & Netter, S. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life-satisfaction. *Journal of Child and Family Studies, 16*, 39-47. doi:10.1007/s10826-006-9066-5
- Kerr, D. C. R., Lopez, N. L., Olson, S. L., & Sameroff, A. L. (2004). Parental discipline and externalizing behavior problems in early childhood: The roles of moral regulation and child gender. *Journal of Abnormal Child Psychology, 32*, 369-383. doi:0091-0627/04/0800-0369/0
- Klimstra, T. A., Akse, J., Hale, W. W., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2010). Longitudinal associations between personality traits and problem behavior symptoms in adolescence. *Journal of Research in Personality, 44*, 273-284.
doi:10.1016/j.jrp.2010.02.004
- Krueger, R. F., Caspi, A., Moffitt, T. E., Silva, P. A., & McGee, R. (1996). Personality traits are differentially linked to mental disorder: A multitrait-multidiagnosis study of an adolescent birth cohort. *Journal of Abnormal Psychology, 105*, 299-312.
- Leeuwen, K. G. van, Fruyt, F. de, & Mervielde, I. (2004). A longitudinal study of the utility of the resilient, overcontrolled, and undercontrolled personality types as predictors of

- children's and adolescents' problem behaviour. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 210-220. doi:10.1080/01650250344000424
- Leeuwen, K. G. van, Mervielde, I., Clercq, B. J. de, & Fruyt, F. de (2007). Extending the spectrum idea: Child personality, parenting and psychopathology. *European Journal of Personality*, 21, 63-89. doi:10.1002/per.598
- Lier, P. A. C. van, & Koot, H. M. (2010). Developmental cascades of peer relations and symptoms of externalizing and internalizing problems from kindergarten to fourth-grade elementary school. *Development and psychopathology*, 22, 569-582. doi:10.1017/S0954579410000283
- Lindhout, I. E., Markus, M., & Hoogendijk, T. H. G. (2009). Temperament and parental child-rearing style: unique contributions to clinical anxiety disorders in childhood. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 18, 439-446. doi:10.1007/s00787-009-0753-9
- Loeber, R., & Burke, J. D. (2011). Developmental pathways in juvenile externalizing and internalizing problems. *Journal of Research on Adolescence*, 21, 34-46. doi:10.1111/j.1532-7795.2010.00713.x
- Lonigan, C. J., Vasey, M. W., Phillips, B. M., & Hazen, R. A. (2004). Temperament, anxiety, and the processing of threat-relevant stimuli. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33, 8-20. doi:10.1207/S15374424JCCP3301_2
- Lynam, D. R., & Widiger, T. (2001). Using the five factor model to represent the DSM-IV personality disorders: An expert consensus approach. *Journal of Abnormal Psychology*, 110, 401-412. doi:10.1037//0021-843X.110.3.401
- Lynam, D. R., Caspi, A., Moffitt, T. E., Raine, A., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M. (2005). Adolescence psychopathy and the big five: Results from two samples. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33, 431-443. doi:0091-0627/05/0800-0431/0
- Maikovich, A. K., Jaffee, S. R., Odgers, C. L., & Gallop, R. (2008). Effects of family violence on psychopathology symptoms in children previously exposed to maltreatment. *Child Development*, 79, 1498-1512. doi:0009-3920/2008/7905-0018
- McKee, L., Colletti, C., Rakow, A., Jones, D. J., & Forehand, R. (2008). Parenting and child externalizing behaviors: Are the associations specific or diffuse? *Aggression and Violent Behavior*, 13, 201-215. doi:10.1016/j.avb.2008.03.005
- McLeod, B. D., Weisz, J. R., & Wood, J. J. (2007). Examining the association between parenting and childhood depression: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27, 986-1003. doi:10.1016/j.cpr.2007.03.001

- Menieur, J. C., Roskam, I., Stievenart, M., Moortele, G. van den, Browne, D. T., & Kumar, A. (2011). Externalizing behavior trajectories: The role of parenting, sibling relationships and child personality. *Journal of Applied Developmental Psychology, 32*, 20-33. doi:10.1016/j.appdev.2010.09.006
- Mervielde, I., Clercq, B. de, Fruyt, F. de, & Leeuwen, K. van (2005). Temperament, personality, and developmental psychopathology as childhood antecedents of personality disorders. *Journal of Personality Disorders, 19*, 171-201. doi:10.1521/pedi.19.2.171.62627
- Meteyer, K. B., & Perry-Jenkins, M. (2009). Dyadic parenting and children's externalizing symptoms. *Family Relations, 58*, 289-302. doi:10.1111/j.1741-3729.2009.00553.x
- Miller, J. D., & Lynam, D. (2001). Structural models of personality and their relation to antisocial behavior: A meta-analytic review. *Criminology, 39*, 765-798. doi:10.1111/j.1745-9125.2001.tb00940.x
- Miller, J. D., Lynam, D. R., & Jones, S. (2008). Externalizing behavior through the lens of the Five-Factor Model: A focus on agreeableness and conscientiousness. *Journal of Personality Assessment, 90*, 158-164. doi:10.1080/00223890701845245
- Mufson, L., Nomura, Y., & Warner, V. (2002). The relationship between parental diagnosis, offspring temperament and offspring psychopathology: A longitudinal analysis. *Journal of Affective Disorders, 71*, 61-69. doi:10.1016/S0165-0327(01)00375-5
- Muris, P., Meesters, C., & Berg, S. van den (2003). Internalizing and externalizing problems as correlates of self-reported attachment style and perceived parental rearing in normal adolescents. *Journal of Child and Family Studies, 12*, 171-183. doi:10.1023/03/0600-0171/0
- Muris, P., Meesters, C., & Blijlevens, P. (2007). Self-reported reactive and regulative temperament in early adolescence: Relations to internalizing and externalizing problem behavior and "Big Three" personality factors. *Journal of Adolescence, 30*, 1035-1049. doi:10.1016/j.adolescence.2007.03.003
- Muris, P., Roelofs, J., Meesters, C., Huurne, M. ter, & Bamelis, L. (2006). On the links between attachment style, parental rearing behaviors, and internalizing and externalizing problems in non-clinical children. *Journal of Child and Family Studies, 15*, 319-332. doi:10.1007/s10826-006-9025-1
- Nigg, J. T., John, O. P., Blaskey, L. G., Huang-Pollock, C. L., Willcutt, E. G., Hinshaw, S. P., Pennington, B. (2002). Big Five dimensions and ADHD symptoms: Links between

- personality traits and clinical symptoms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 451–469. doi: 10.1037//0022-3514.83.2.451
- Nishikawa, S., Sundbom, E., & Hägglöf, B. (2010). Influence of perceived parental rearing and adolescent self-concept and internalizing and externalizing problems in Japan. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 57-66. doi:10.1007/s10826-009-9281-y
- Pauw, S. S. W. de, Mervielde, I., & Leeuwen, K. G. van (2009). How are traits related to problem behavior in preschoolers? Similarities and contrasts between temperament and personality. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 309-325. doi:10.1007/s10802-008-9290-0
- Pereira, A. I. F., Canavarro, C., Cardoso, M. F., & Mendonça, D. (2009). Patterns of parental rearing styles and child behaviour problems among Portuguese school-aged children. *Journal of Child and Family Studies*, 18, 454-464. doi:10.1007/s10826-008-9249-3
- Prinzle, P., Onghena, P., Hellinckx, W., Grietens, H., Ghesquière, P., & Colpin, H. (2003). The additive and interactive effects of parenting and children's personality on externalizing behavior. *European Journal of Personality*, 17, 95-117. doi: 10.1002/per.467
- Prinzle, P., Onghena, P., Hellinckx, W., Grietens, H., Ghesquière, P., & Colpin, H. (2004). Parent and child personality characteristics as predictors of negative discipline and externalizing problem behaviour in children. *European Journal of Personality*, 18, 73-102. doi:10.1002/per.501
- Prinzle, P., Sluis, C. M. van der, Haan, A. D. de, & Deković, M. (2010). The mediational role of parenting on the longitudinal relation between child personality and externalizing behavior. *Journal of Personality*, 78, 1301-1324. doi:10.1111/j.1467-6494.2010.00651.x
- Reitz, E., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behaviour in early adolescence: Child behaviour as moderator and predictor. *Journal of Adolescence*, 29, 419-436. doi:10.1016/j.adolescence.2005.08.003
- Rodriguez, C. M., & Eden, A. M. (2008). Disciplinary style and child abuse potential: Association with indicators of positive functioning in children with behavior problems. *Child Psychiatry and Human Development*, 39, 123-136. doi:10.1007/s10578-007-0077-2
- Rothbart, M. K. (2007). Temperament, development, and personality. *Current Directions in Psychological Science*, 16, 207-212. doi:10.1111/j.1467-8721.2007.00505.x
- Scaramella, L. V., Conger, R. D., & Simons, R. L. (1999). Parental protective influences and gender-specific increases in adolescent internalizing and externalizing problems.

- Journal of Research on Adolescence*, 9, 111-141. Verkregen op 31 maart, 2011 van <http://psyc.uno.edu/mapsproject/docs/parent%20protective.pdf>
- Shanahan, L., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Osgood, D. W. (2008). Linkages between parents' differential treatment, youth depressive symptoms, and sibling relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 70, 480-494. doi:10.1111/j.1741-3737.2008.00495.x
- Siu, A. (2008). A prevalence study on internalizing problems among primary school children in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies*, 17, 779-790. doi:10.1007/s10826-008-9189-y
- Slagter, J. W. (2009). De invloed van de opvoedstijl en externaliserende gedragingen over tijd gedurende de adolescentie. Verkregen op 10 juni, 2011 van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2009-0805-200215/UUindex.html>.
- Stromshak, E. A., Bierman, K. L., McMahon, R. J., & Lengua, L. J. (2000). Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 17-29. Verkregen op 31 maart, 2011 van <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2764296/>
- Tackett, J. L. (2006). Evaluating models of the personality-psychopathology relationship in children and adolescents. *Clinical Psychology Review*, 26, 584-599. doi:10.1016/j.cpr.2006.04.003
- Verhoeven, M., Junger, M., Aken, C. van, Deković, M., & Aken, M. A. G. van (2010). Mothering, fathering, and externalizing behavior in toddler boys. *Journal of Marriage and Family*, 72, 307-317. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00701.x
- Viding, E., Fontaine, N. M. G., Oliver, B. R., & Plomin, R. (2009). Negative parental discipline, conduct problems and callous unemotional traits: Monozygotic twin differences study. *The British Journal of Psychiatry*, 195, 414-419. doi:10.1192/bjp.bp.108.061192
- Wissink, I. B., Deković, M., & Meijer, A. (2006). Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent functioning in four ethnic groups. *The Journal of Early Adolescence*, 26, 133-159. doi:10.1177/0272431605285718
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology*, 12, 443-466. doi:0954579400003102